कायस्थपूर्वजौ । लेखनज्ञानविधिना मुख्यकार्यपरायणौ । अस्मिन् संसारपाथोधौ षड्विधाः कायवर्त्तिनः । तत्रस्थ कायविज्ञानात् कायस्थत्वमिहैतयोः । धर्म्मराजस्य साचिव्यं कुर्वतोः शान्तिकर्मणि । हरेरनुग्रहोऽप्यास्ते तयोश्चित्र विचित्रयोः । एकविंशतिभेदेन याभ्यां कायस्थजातयः । इत्युदीर्य्य विधिस्तत्र वचश्चित्रविचित्रयोः । तूष्णीमास ततस्ताभ्यां पृष्टं स्वात्मविचेष्टितम् । अस्माकं के च संस्कारा किंवर्णजा ? वयं विभो ! । तत्सर्वं कथयस्वावां भवत्सेवा-परायणौ । सूत उवाच । इति श्रुत्वा तयोर्वाक्यमनुमोद्य पितामहः । भक्तस्योत्तरमुत्कृष्टमुवाच प्रहसन्निव । ब्रह्मो-वाच । भवन्तावादिकल्पस्य प्रथमे युगनायके । परमायाञ्च शुद्धायामभूतां द्विजवेश्मनि । दासतां दिष्टतः प्राप्तौ परिदाक्षिण्यवर्त्तिनौ । स्वामिसेवापरायत्तौ मिथः स्नेहा-नुवर्त्तिनौ । द्विजन्मकिङ्करौ तेषां गृहकर्मणि सन्ततम् । चक्रतुः प्रभुभावेन तदुच्छिष्टभुजौ युवाम् । त्रैदिवं सुखमासाद्य यावद्युगचतुष्टयम् । मर्त्यतामाप्य देवत्वं ततएवं क्रमेण तु । तन्महाप्रलये जाते सर्वप्राणिहिते-रतौ । दासीसुतौ भवन्तौ, वां भगवद्वपुषि स्थितिः । अधु-ना सृष्टिसमये मत्तोजन्मापि वामिदम् । धर्माधिकार वपुषौ स्वामिबान्धवजीवनात् । यत्र वर्णेभ्य उत्कृष्टो ब्राह्मणः सर्वसम्मतः । तस्यानन्तरजो यस्मात् क्षत्रियः परिरक्षकः । विज्ञानजीवनोपायी व्यवहारनयान्वितः । वैश्यो वर्णस्तृतीयः स्याद् वर्णद्वितयसेवकः । मन्त्रवर्ज्जित-संस्कारो नमस्कारक्रियापरः । चतुर्थः शूद्रवर्णः स्याद् वर्णत्रितयसेवकः । अनेकव्यवहारज्ञः क्षत्रियन्व यजश्च सः । तेषामुत्तमतां यायात् कायस्थोऽक्षरजीवकः । भवन्तौ क्षत्रवर्णस्थौ द्विजन्मानौ महाशयौ । कृतोपवी-तिनौ स्यातां वेदशास्त्राधिकारिणौ । पूर्व्वपुण्यबलोत्-कर्षसाध्यसाधनभाविनौ । सर्वज्ञकल्पौ भूयातां भगवद्गत-मानसौ । एवमाख्याय भगवान् सर्व्वामरगणान्वितः । अन्तर्दधे तयोरन्तः स्थितः प्रत्यक्षवृत्तितः" ।

"सूत उवाच । अस्मिन् जगति दुःखानि दुर्दान्ताएव भुञ्जते । तस्माद्दुर्नयकर्त्तारो निरयेष्वधिवासिनः । दुर्नयं सुनयं वापि सर्वेषां नयवर्त्तिनाम् । अन्यायिनामपि तथा लिखतः कर्मसूत्रिणाम् । एतल्लिखनमध्यस्थं कर्म-सूत्रं यथातथम् । न न्यूनमधिकं वापि देहारम्भस्य कर्म यत् । जन्मानन्त्यभवं कर्म जीवानां भावितावुभौ । उप-योगं विनाप्येतौ लेखयामासतुः स्वतः । विलोक्य प्राणि-नामायुः संपूर्णं कर्म वा यथा । समानपतितानेव नाप-राविति निर्णयः । धर्मराजानुवचनमेकवाक्यमिव प्रियम् । सम्मानयित्वा सुतरां क्षेत्रभूताविव स्थितौ । षट्कायमतविज्ञानं जानीतः कर्मयोगि यत् । कायस्थ संज्ञया चित्रविचित्रौ विष्णुवल्लभौ" । "सूत उवाच । एवमाभाष्य मनसा प्रमाणपदसिद्धये । वचसा छन्दयामास मैत्रस्तौ प्रीतिहेतवे । अनेके भुवि सत्कीर्त्तिसम्भवाय स्थितिं स्वकाम् । निरूपयन्ति नितरां मुनयो देवमानवाः । परिवारविभूत्यैव स्वसन्तानप्रसिद्धये । भवन्तावपि तस्मात्तु कुरुतां सुतसंस्थितिम् । इत्युक्त्वा कल्पयामास कन्ये द्वे परमोत्तमे । मरुत्प्रभोः समाधेश्च तनये क्षत्रजन्मनः । सम्पन्नकुलशीले ते कर्त्तव्ये गृहमेधसे । कलत्रे वंशवि-स्तारहेतवे तु पृथक् पृथक् । एवमादिष्टधर्माणौ प्रणम्य स्वामिनं प्रति । देवादेशप्रमाणं स्यात् इत्युक्त्वास्त्विति चक्रतुः । विधिना परिनेतारौ समये भवनोचिते । ततएव समाम्नायहेतवे कृतनिश्चयौ । समाधिमानसौ धर्म-राजस्य वचनेरितौ । कालिकामादिजननीं प्रार्थयामासतु स्ततः । चित्रोऽप्यथ विचित्रोपि मिथो निश्चित्य साम्प्रतम् । विचित्र ! जगतः कार्य्यं त्वया तत्तद्विधीयताम् । कार्य-द्वयन्तु कर्त्तव्यमस्माभिः स्वामिवाक्यजम् । व्यापारोऽपि प्रकर्त्तव्यः कालिकापि हि सेव्यते" इत्युपक्रमे पद्म वै०पु० पातालखण्डे "सुभामा चित्रगुप्तस्य गृहस्वामित्वयोगिनी । भामिनी तु विचित्रस्य सुन्दरी सुन्दरस्थितिः । उभे अपि समाम्नाते पातिव्रत्यशिरोमणी । देवदत्तां पुरं प्राप्य सुखेनैवानुतिष्ठताम् । परेरिता प्रवृत्तैषा पुरी साऽऽयतनी कृता । चित्रगुप्तेन भामायां त्रयउत्पादिताः सुताः । उदारशीलाचरिता धर्मराजस्य वल्लभाः । शरीरवेगाः सुदृढाः पितृवत्कार्य्यहेतवः । विचित्रस्य सुताः पञ्च सम-भूवन् महाशयाः । कलीरः सुसमः सूक्ष्मः सङ्गवान् कर्मकस्त्वमी । भामिनी कुक्षिजास्तावच्छार्दूलगुणशालिनः । तेषान्तु कल्पयामास कश्यपो जातकर्म वै । तदाचरति तत्पूर्वं नाम गर्भादि वैदिकम् । तयोः कुलपतिस्तस्मात् तावत् कश्यपसम्मतः । व्यातेने सकलाभीष्टमाशीःशत समुच्चयैः । एतावेते च सर्वे स्युर्गोत्रिणः कश्यपाभिधाः" ।

एवं चित्रगुप्तवंश्यानां चन्द्रसेनवंश्यानाञ्च क्षत्रिय-वदुपनयनवेदाधिकारे स्थिते कालवशात् तदन्वयजाताना-मुपनयनादिलोपात् व्रात्यक्षत्रियत्वम् । व्रात्यानाञ्चाकृत-प्रायश्चित्तानाम् उपनयनादिराहित्यात् शूद्रधर्मत्वम्